

**Proje Okullar,
Eğitimin Geleceği ve Beyin
Göçü İlişkisi Raporu**

13.11.2020

Proje Okullar Nedir?

2014 yılında ilk defa resmi olarak anılmaya başlanan “proje okullar”, 2016 yılında düzenlenen yönetmelik ile tanımlandı ve proje okulların “ayrıcalıkları” belirlendi. Temelde çeşitli faaliyetlerin düzenlendiği, akademik ve sosyal faaliyetlerde başarılı olarak nitelendirilen, Türkiye’nin farklı bölgelerinden toplam 155 okulun proje okul olarak (daha sonra sayıları artmıştır) isimlendirilip “imtiyaz” kazanması olarak ifade edilen projenin **en çarpıcı noktası, bu okulların “özel” okullar olmasından dolayı “özel” yönetmeliklere tabii tutulmaları.** Örneğin, bu okullara yapılan idari kadro atamalarında liyakat usulü aranmamakta ve atamalar doğrudan Eğitim Bakanı tarafından yapılabilmekte.

Türkiye gibi liyakatin alaşağı edilmesinin çok kolay olduğu ve sık görüldüğü bir ülkede, bu tarz imtiyazların okulların aleyhine kullanılabileceği akla gelebiliyor. Nitekim 2016 yılı itibariyle proje okulu olarak nitelendirilen okullardan öğrencilerin seslerini duyurma çabası bu aleyhe olan durumu vakalar incelendiğinde de gözler önüne sermektedir.

Geçtiğimiz 4 yılda sesini duyuran proje okulu öğrenci ve mezunları, temelde bu okulların prestij kaynağı olan;
Öğrenci liderliğinde yürütülen bilimsel ve sosyal faaliyetlerin,
Özgür düşünce ortamının,
Uluslararası ve yerel projelerin,
Proje okulların birçoğunun buldukları şehirdeki en köklü liseler oldukları göz önüne alındığında okulların geleneklerinin önüne geçilmesinin hükümet tarafından amaçlandığı düşüncesinde ortaklaşıyor.

Bu okullardaki oturmuş geleneklerin ve öğrenci dayanışmasının hükümetin uzun vadede görmeyi düşlediği öğrenci profilinden uzak olması, birçok öğrenci tarafından bu projenin sebebi olarak gösterilmiştir. Halihazırdaki eğitim sistemindeki yapısal problemlere karşın fark yaratabilen bu okullara yönelik yürütülen bu operasyon, direkt Bakanlık’la bağlantılı bir idari kadro ve eğitimci ekibi aracılığı ile okulların sıradanlaştırılması ve özerkliklerinin azaltılması ile sonuçlanmaktadır.

Proje okullarına yönelik atılan adımların uzun vadeli planlar olduğu İstanbul Erkek ve Kabataş Erkek liselerinin **2012 yılında müdürsüz bırakılmaları** ve 3 yıl süre ile, yani proje okulları yönetmeliği netleşene kadar müdürsüz bir şekilde yönetilmeleri ile ortaya konulmuştur. 2015 senesinde Kabataş Erkek Lisesi'ne atanan Fatih Güldal ve İstanbul Erkek Lisesi'ne atanan Hikmet Konar, bu müdürsüzlük döneminin ardından okullarda ciddi kısıtlamalar getirmiş, **dönem şartlarını öne sürerek okullardaki köklü geleneksel aktivitelerin MEB tarafından engellenmesi müdürlerce sessiz kalınarak desteklenmiştir.** Yine bu sebeplerle öğrenci dayanışmasının kuvvetli olduğu bu okullar, 2016 senesinin mezuniyet törenlerinde bu projeye ve müdürlerine tepkilerini ortaya koymuşlardır. Basına da yansıyan bu süreç, proje okul yönetmeliğinin motivasyonlarını dönem süresince sorgulatmış olsa da bir süre sonra kamuoyunca konuya duyulan ilgi yitirilmiş ancak projenin okullara uzun vadeli olarak uygulanması devam etmiştir.

Rotasyon süreci

Aynı yılın Eylül ayında okulların açıldığı haftalarda yürürlüğe giren yeni yönetmelik ile proje okullarda **8 yılı aşkın süredir görev yapan öğretmenlerin başka okullara atanması, yine kamuoyunda çokça yankı bulan, üzerinde durulması gereken ancak daha sonrasında geride kalan bir mesele olmuştur.** Rotasyon olarak adlandırılan bu sürecin işleyişine dair birçok problem söz konusudur. Uzun yıllar tek bir okulda görev yapmanın dezavantajları ve verimsizliği söz konusu olabilir ve buna dair iyi niyetli yapıcı çözümler getirilebilir, ancak 2016 yılında yaşanan süreç, kararın iyi niyetli ve yapıcı bir bakış açısıyla oluşturulduğunu birçok öğrenci, öğretmen ve eğitimciye sorgulatmıştır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, proje okullar Türkiye'nin seçkin ve başarılı okulları olduğu için, bu okullarda gerçekleşin rotasyonun birincil problemi, uzun yıllardır kurum kültürüne katkıda bulunuyor olan öğretmenlerin ani bir şekilde, dönem başladıktan sonra ve toplu olarak gönderilmesi yöntemidir. Bu okulların başarılı olmasında ve okul kültürlerinin şekillenmesinde rol oynayan öğretmenlerin çok büyük kısmının bir anda gönderilmesi, yeni gelen öğretmenlerin bu kültüre adapte olmasını zorlaştıran ve öğrenciler için de yıkıcı etkisi olan bir uygulamadır. Eğitim bilimci Pervin Kaplan'ın haberine göre **2016'nın Eylül ayında çıkan karar ile Bornova Anadolu Lisesi'ndeki 95 öğretmenin 92'si, Balıkesir Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'ndeki 65 öğretmenin 54'ü ve Ankara Atatürk Lisesi'ndeki 106 öğretmenin 68'i tek seferde gönderilmiştir.** Bu gönderilme işleminin ardından bahsi geçen okullardan bazılarında, rotasyonla boşalan kadrolara uzun süre öğretmen atanamamış ya da geçici öğretmenler atanmış ve atanan öğretmenlerin sıkça değişiyor oluşu öğrencilerin başarısını ve psikolojisini olumsuz yönde etkilemiştir.

Rotasyon sürecindeki başka kritik problem de kültür aktarımının kadrolardaki radikal değişiklikler sebebi bile yapılamamış olmasıdır.

Bu noktada rotasyon sürecinin aşamalı ve kademeli olarak yapılması gerektiği birçok akademisyen, uzman ve eğitici tarafından ifade edilmesine; öğrencilerin bu konuda kamuoyu farkındalığı oluşturma çabasına rağmen rotasyon tek seferde ve radikal bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Milli Eğitim'in tüm bu çabalara kulak tıkaması, bu kararın bilinçli olarak bu yapıda alındığı gerçeğini göz önüne sermektedir. Bu noktada 2016 yılının Mayıs- Haziran aylarında yapılan **öğrenci protestolarının ardından bu şekilde bir hamle gerçekleşmesi, öğrencilere göz dağı verme, özgür düşünceli ve farkındalığı yüksek öğrenci kitlelerini bastırma ve susturma girişimi olarak kolayca yorumlanabilir.**

Proje okulları meselesindeki en kritik nokta olan "atamaların liyakata dayanmaması" problemi, rotasyon süreci ile de tekrarlanmış, **rotasyonu yapılan 906 öğretmenin kadrosu liyakat usulüne uyma çabası gösterilmeden Bakanlık tarafından doldurulmuştur.** Bu doldurma sürecinin öğretmenlerin uygunluk ve yetkinliklerinin sorgulanmasını engellemesi, şeffaf bir şekilde yapılmaması, yolsuz sonuçlara yer verebilecek nitelikte olması birçok uzman ve bireyde soru işaretleri uyandırmıştır.

Geçtiğimiz dört yılda etkileri daha çok görülen proje okul sistemine karşın yukarıda bahsedildiği gibi güçlü bir kamuoyu oluşturulmuştur. **Aşağıda alıntılanan Danıştay Kararı, seçilmiş bazı okulların proje okulları ilan edilmesinde nasıl motivasyonlar olabileceği konusunda ışık tutmaktadır.** Proje okullardaki atama sisteminin problemleri Danıştay mahkemesine taşınmış ve atamalara yönelik yönetmelik hükümlerine dair "hiç bir somut kriter öngörmeyen, duyuru yapmaya gerek görmeyen, başvuru kabul etmeyen, yarışma sınavının olmadığı, memuriyet hukukunun temeli kariyer ve liyakat ilkelerine uymayan bir atama usulünün öngörüldüğü; görev süresinin uzatılması konusunda da keyfilik tanındığı, "görevinde başarı gösterenler" şeklinde yer verilen kriterin hiç bir somut öngörüsü bulunmadığı, başarılı ya da başarısız sayılmanın hiç bir objektif kriterinin ifade edilmediği; öğretim üyelerinin görevlendirilmelerinde ise genel özel şartlar dahi aranmadığı, somut ve elle tutulur hiç bir belirleme yapılmadığı; atamalarda duyurunun öngörülmemesi, başvuru kabul edilmemesinin eksik düzenleme niteliğini de açıkça ortaya koyduğu" davacılar tarafından ortaya konulmuştur. **Bununla birlikte yönetmeliğin bu maddelerine yönelik olan itiraz Danıştay tarafından reddedilmiştir.**

Uzun Vadeli Toplumsal Yansımalar ve Beyin Göçü

Peki yukarıda bahsi geçen itibarsızlaştırmanın uzun vadede eğitim sistemimiz ve gençler üzerindeki etkileri neler olabilir? **Türkiye'nin az sayıdaki okulunu etkileyen bir karar neden toplumsal bir mesele olarak görülmeli ve ne gibi sonuçlar doğuruyor?**

Yukarıda bahsedildiği üzere proje okullar, Türkiye'nin geleceğini şekillendirecek genç beyinlerin çıktığı, çocukluktan yetişkinliğe uzanan süreçte öğrencilere yuva olan, dolayısıyla her birinin kişiliğinin oluşumunda ve dünya görüşlerinin şekillenmesinde etkili olan önemli kurumlardır. **Bu kurumlar aynı zamanda fırsat eşitsizliğini azaltıp başarının ödüllendirildiği devlet okullar olarak ülkemiz gençlerine sahip çıkmada devletin bir numaralı aracı konumundadır.** Kurum kültürlerinin ve kurum içi demokrasinin gelişkin olduğu, öğrencinin kendini iyi ifade edebildiği ve kendini geliştirmeye fırsat bulduğu proje okullar, bu özgür ortam sayesinde diğer okullardan ayrılarak okul gelenekleri oluşturabilmiş ve öğrenciler için tercih edilesi konuma yerleşmişlerdir.

Özellikle de yatılı öğrenci alan köklü liselerin ve fen liselerinin ülkemizin farklı bölgelerinden gençlerin daha iyi şartlarda eğitim almasını mümkün kılması açısından da eşitleyici bir rolü de vardır. Farklı köylerden, ilçelerden ve illerden sınavda başarılı olduğu için ayrılıp en yüksek kalite ve seviyede eğitim görmeye gelen bu gençlerin, kendi şehirlerine de bu eğitim vizyonunu getirmesi ve şehirlerimizin kalkınmasına katkı sağlaması uzun vadede görülen bir faydadır.

Ne yazık ki, bahsi geçen eğitim kurumları örnek kurumlar olarak desteklenmesi yerine tek tipleştirilmekte ve itibarsızlaştırılmaktadır. Her ne kadar "akademisyen desteği" "laboratuvar desteği" gibi vaatlerle projenin bu amaçla kullanılacağı zaman zaman ifade edilmiş olsa da geçtiğimiz 6 yılda bu vaatlerin gerçekleştiği görülmemiştir. Bunun yerine proje okulları projesi, bu okulların özgür düşünce ortamının ve öğrencileri haklarının kısıtlandığı bir ortamı yaratma işlevi görmüştür.

Tam da bu sebepten dolayı, bu okulların ülke için vizyonlu gençler yetiştirme gayesi baki olsa da öğrenciler itibarsızlaştırma kampanyası karşısında bıktırılmış ve küstürülmüşlerdir. Özellikle de bahsi geçen atamalarla öğrenciyi kısıtlayan yaklaşımlar ve sevgi ve saygı bağına sahip hocaların okullardan ani ve şeffaf olmayan süreçler sonunda rotasyon ile uzaklaştırılması, okulların kalitesini olumsuz yönde etkilemenin yanı sıra öğrencilerin psikolojilerinde ciddi bir hasar bırakmıştır ve bırakmaya devam etmektedir. Bu süreçlere denk gelen nesillerin ülkemiz konjonktüründe geleceğe dair umutları azalmış, başarılı ve vizyonlu gençler olarak kendi geleceklerini farklı şekillerde kurgulamaya başlamışlardır.

Bu kurgunun bir sonucu olarak Türkiye’de geçtiğimiz yıllarda lise seviyesinden yurt dışına beyin göçü verme oranı ciddi şekilde artmıştır.

Özellikle de yurtdışı bağlantısı bulunan proje okulları öğrencilerinin fırsatları değerlendirip yurtdışını ekonomik sorunlara rağmen tercih ediyor oluşu, çok çarpıcı bir gerçek olarak basına da yansımıştır.

2019 yılı **İstanbul Erkek Lisesi** mezunlarının **%53’ü** yurtdışında lisans eğitimi almayı tercih etmişlerdir. **Yurtdışında lisans tercihi son 2 yılda Galatasaray Lisesi’nde de %10 artarak %33’e** ulaşırken, uluslararası nitelikteki özel okullarda bu oranlar yüzde 80-90’a ulaşmaktadır.

Beyin göçü Türkiye için her yaş grubunu kapsar nitelikte, çok ciddi bir sorundur. Genç beyinlerin ülkeye küserek ülkeyi terk etme hevesine sahip olması, buradaki özgür düşünceye, özgür bilime ve özgür yaşama duydukları inancın yok olduğunu göstermektedir. TÜİK’in temmuz ayında yayınladığı **“Uluslararası Göç İstatistikleri Raporu”na göre** 2019 yılında **Türkiye’den göç eden 330 bin kişi içinde en kalabalık yaş aralığı 25-29** olarak belirlenmiştir. Sosyal medyada da fırsat olduğunda gideceğini belirten gençlerin sayısı her geçen gün artarken, bir yandan da ekonomik kriz bu gençlerin sırtında yük oluşturmaktadır. TÜİK’in mayıs ayında yayınladığı “İstatistiklerle Gençlik” raporuna göre Türkiye’deki **her 4 gençten biri işsizdir**. Eğitim kalitesinin uluslararası standartlardan giderek uzaklaştığı, liyakatin farklı yollarla önemsizleştirildiği eğitim sistemimizde, gençlerin işsizlik korkusu ve kaliteli eğitime erişim istekleriyle yurt dışını tercih etmesi kaçınılmazdır. Gençlerin problemlerini konu alan bir başka rapor olan “Türkiye’nin Gençliği Araştırması” Raporu, SODEV tarafından mayıs ayında yayınlanmıştır. Raporda, yukarıda belirtilen çıktıları benzer çıktılar elde edilmiş, **gençlerin %32’sinin ne eğitimde ne istihdamda** olduğu istatistiğine ulaşılmıştır.

Araştırmada yer alan gençlerin **%63’ü** imkânı olduğu takdirde yurt dışına yerleşmek istediğini ifade ederken, **%70’i** ülkede yetenek ve başarı ile bir yere gelinebileceğine inanmadığını ifade etmiştir. Bu çıktılar, gençlerin eğitim sistemine ve geleceğe olan bakışını anlamak için oldukça önemlidir.

Neler olmalı?

- 1** İdareci ve öğretmen atamalarında **liyakat usulüne geri dönülmelidir.**
- 2** Karar süreçleriyle ilgili Bakanlık **şeffaf ve hesap verebilir olmalı, itirazlara açık olmalıdır.** İtirazların yapılabileceği şeffaf kanallar oluşturulmalıdır.
- 3** Süreçler **öğrencilerle ve okullarda çalışmış eğitimcilerle beraber tasarlanmalı,** kapsayıcı kararlarla ilerlenmelidir.
- 4** Rotasyon kurbanı olan öğretmenlere **yaşanılan mağduriyet süreçlerinden dolayı destek verilmelidir.**
- 5** Yönetmelikte 17. Madde olarak geçen “Proje danışma kurulu” her okulun mezunlar derneği, okul aile birliği üyeleri ve idarecileriyle kurulan, proje okulu kapsamında **yapılan çalışmaların şeffaflaştırılması, iletişimi ve hesap verilebilirliği için çalışan kurullar olmalılardır.**
- 6** Proje okullarına **vaad edilen özerklik ve yapısal destekler yerine getirilmelidir.**
- 7** Öğrenci kulüplerinin **etkinleştirilmesi,** ayırt edilmeksizin **desteklenmesi ve fonlanmasına dair netlik kazandırılmalıdır.**

Aşağıda, ilgili doküman ve kaynakça bulunmaktadır.

Danıştay'a yapılan ilgili itiraz ve reddi

01/09/2016 tarihli, 29818 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin "Öğretmen olarak atanacaklarda aranacak genel şartlar" başlıklı 8. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinin, "Yönetici olarak görevlendirileceklerde aranacak genel şartlar" başlıklı 9. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinin, "Öğretmen atama" başlıklı 13. maddesinin, "Yöneticiliğe görevlendirme" başlıklı 14. maddesinin ve "Geçiş hükmü" başlıklı Geçici 1. maddesinin iptali istenilmektedir. 13. ve 14. maddeleri ile ilgili olarak; hiç bir somut kriter öngörmeyen, duyuru yapmaya gerek görmeyen, başvuru kabul etmeyen, yarışma sınavının olmadığı, memuriyet hukukunun temeli kariyer ve liyakat ilkelerine uymayan bir atama usulünün öngörüldüğü; görev süresinin uzatılması konusunda da keyfilik tanındığı, "görevinde başarı gösterenler" şeklinde yer verilen kriterin hiç bir somut öngörüsü bulunmadığı, başarılı ya da başarısız sayılmanın hiç bir objektif kriterinin ifade edilmediği; öğretim üyelerinin görevlendirilmelerinde ise genel özel şartlar dahi aranmadığı, somut ve elle tutulur hiç bir belirleme yapılmadığı; atamalarda duyurunun öngörülmemesi, başvuru kabul edilmemesinin eksik düzenleme niteliğini de açıkça ortaya koyduğu;

Açıklanan nedenlerle; 01/09/2016 tarihli, 29818 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin; "Öğretmen atama" başlıklı 13. maddesi yönünden DAVANIN REDDİNE; "Yöneticiliğe görevlendirme" başlıklı 14. maddesi yönünden DAVANIN REDDİNE; karar verildi.

Kaynakça

1. <http://www.pervinkaplan.com/detay/proje-okullarda-ogretmen-rotasyonu-yuzde-96yi-buldu/1850>
2. <https://www.mymemur.com.tr/d/file/proje.pdf>
3. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.652.pdf>
4. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901-32.htm>
5. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/10-soruda-proje-okullarda-neler-oluyor-40244270>
6. <https://data.tuik.gov.tr/tr/display-bulletin/?bulletin=uluslararası-goc-istatistikleri-2019-33709>
7. <https://data.tuik.gov.tr/tr/display-bulletin/?bulletin=istatistiklerle-genclik-2019-33731>
8. <http://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/arastirma.pdf>
9. <https://www.sozcu.com.tr/2016/yazarlar/ugur-dundar/tarihi-okullara-proje-kumpasi-1265821/>
10. <http://www.egitimis.org.tr/files/upload/files/proje.pdf>
11. <https://www.memurlar.net/haber/753713/proje-okullarindaki-ogretmenler-ve-yoneticiler-icin-surec-nasil-isleyecek.html>
12. Proje okulu mezunlarının birinci ağızdan yorumları